

VREDESWANDELING

Zondag 27 september 14.00 uur

Langs struikelstenen en schuilkerken

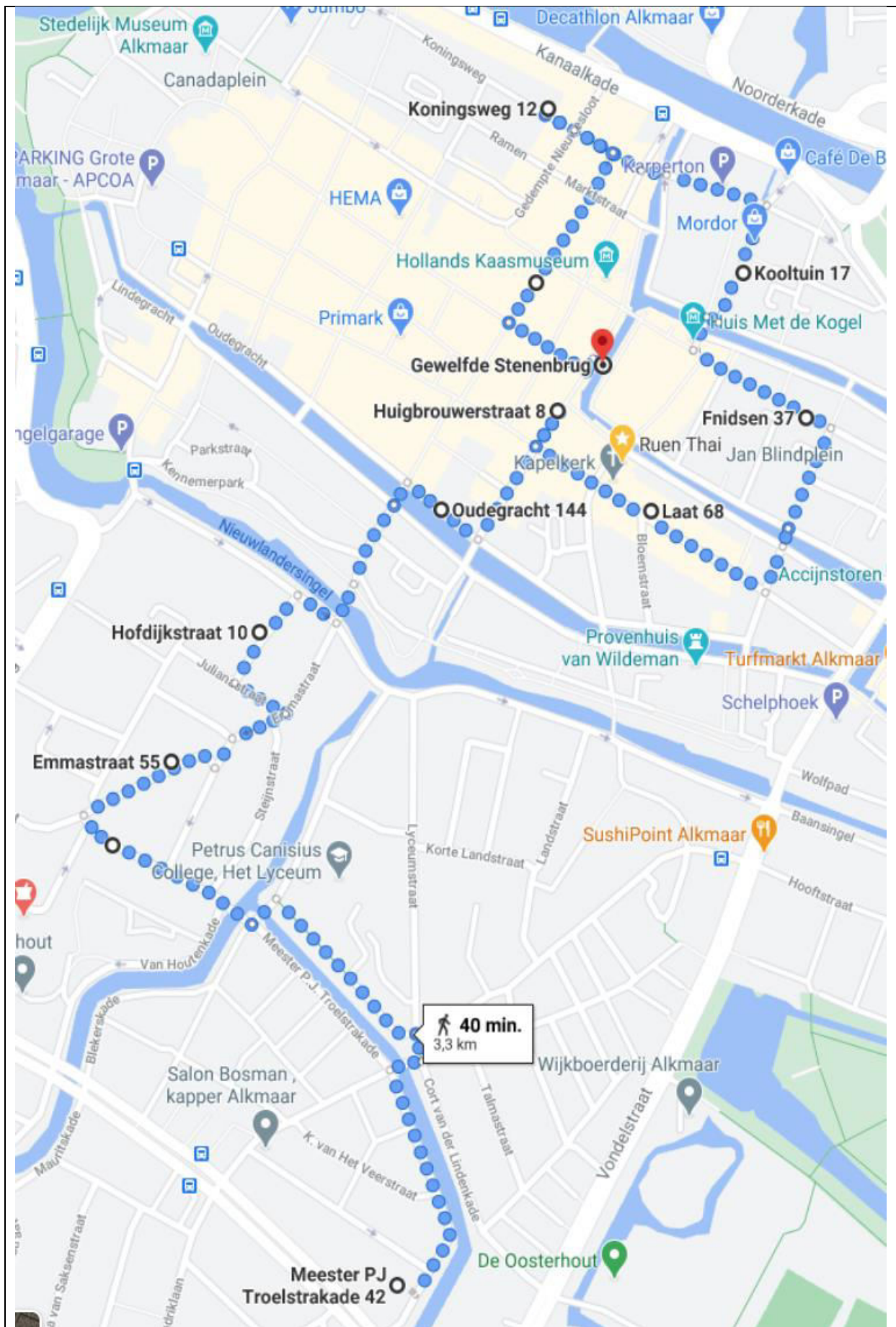
Start: 14.00 uur - Bij de Turkse Moskee
Meester P.J.Troelstrakade / Hoek Willem de Zwijgerlaan

Eindpunt: 15.30 uur
Bij Standbeeld "Tante Truus en de kinderen"
Gewelfde Stenenbrug / Mient

Afsluiting Vredesweek

Organisatie: ILPA

Looproute in kaart gebracht.

De route: 3,2 km (40 minuten)

1. *Start bij de Turkse Moskee. Meester P.J. Troelstrakade/ hoek Willem de Zwijgerlaan > De Troelstrakade langs richting binnenstad, over de brug naar Schaapmanplein, dan scherp linksaf. >*
2. Cort van der Lindenkaade 4 > via Costerstraat> rechtsaf Emmastraat.
3. Emmastraat 55,>
4. Emmastraat 53 > Emmastraat verder aflopen tot > linksaf Julianastraat> 1e rechts
5. Hofdijkstraat 10, >
6. Hofdijkstraat 7 >
7. Hofdijkstraat 1 >rechtsaf Nieuwlandersingel, linksaf Emmabrug over, Rechts Kennemerpark, daar rechts van de straat lopen tot nr 12, stenen lezen en over trottoir terug.
8. Kennemerpark 12 >
9. Zilverstraat 8, > Ridderstraatbrug over, Oudegracht rechtsaf bij achterkant V&D
10. Oudegracht 144, Over de Hofstraatbrug ziet u de Lutherse kerk en de Banenkerk > Hofstraat inlopen.
11. *Voormalige RK Banenkerk >*
12. *Lutherse kerk >*
13. *Synagoge >*
14. Hofstraat 13 >
15. Hofstraat 3 >
16. Huigbrouwerstraat 8, > (*bij slecht weer e.d. route evt. afkorten rechtdoor naar no. 27.*)
Teruglopen tot de Laat, daar linksaf Laat oplopen.
17. *Kapelkerk > Laat vervolgen*
18. Laat 68 > Zoutstraat > links: blik op St.Laurentiuskerk, Eenhoornbrug>Sint Annastraat.
19. *RK Sint Laurentiuskerk > (links dak zichtbaar)*
20. Keizerstraat 35 *steen ligt links van de struik / was Sint Annastraat 33*
21. Sint Annastraat 17 > linksaf Fnidsen inlopen, no 37
22. *Remonstrantse kerk > > Fnidsen tot Appelsteeg rechtsaf> over brug rechtsaf> links>*
23. Kooltuin 17 > bij Dijk, daar linksaf > Pieterstraat > Koningsstraat > Koningsweg naar de Doopsgezinde Kerk. No 12
24. *Doopsgezinde kerk* en teruglopen tot rechtsaf bij Achterstraat.
25. Achterstraat 16 >
26. Achterstraat 52 >
27. Achterstraat 62 > linksaf Langestraat in
28. Langestraat 24 >
29. Langestraat 15 >
30. Mient > Standbeeld: **Truus Wijsmuller-Meier redde 10.000 kinderen**

Vredesweek 2020: “Vrede verbindt verschil”.

De Vredeswandeling.

Ons bestaan werd bedreigd, en wordt bedreigd. Alert zijn, op je hoede zijn... Hoe maak je de wereld vrediger? Door je angst om te buigen door te leren kennen wat het verleden ons vertelt, en nu in gesprek te zijn over wat tot vrede dient.

Dit gesprek gaan we aan in deze wandeling om kennis te maken met mensen die vrijheid ontbeerden, via 20 huizen met struikelstenen: Joodse mensen die uit onze stad werden weggevoerd en vermoord. 5 Maart 1942 werden 178 van de Joodse mensen van Alkmaar in twee treinen naar Amsterdam vervoerd. Hun sleutels moesten ze afgeven..... Westerbork, en de gaskamers waren hun einde.

Wij staan ook stil bij de zogenaamde schuilkerken. Tot ± 1800 moesten veel gelovige mensen in Alkmaar min of meer in het geheim in 7 schuilkerken hun geloof uitoefenen; schuilkerken, die niet vanaf de straat als zodanig herkenbaar waren. De lutherse kerk, de Remonstrantse kerk, de Doopsgezinde Kerk en vijf RK ‘staties’. Tijdens de reformatie zijn meerdere mensen -Rooms-Katholiek en Doopsgezind- om hun geloof gedood. We komen uiteraard ook langs de synagoge en één van de vier moskeeën.

Na de 2e WO is het besef gegroeid dat mensenrechten het begin van beschaving is..... In het jodendom spreekt men van ‘*tikoem olam*’, wat letterlijk ‘repareren van de wereld’ betekent. Er was eens een paradijs. We moeten eraan werken dat haat, discriminatie en angst voor andersdenkenden geen kans heeft in onze wereld te bestaan. Humaniteit en godsdienstvrede, een kostbaar goed.

ILPA

De organisator van deze wandelroute, het Interreligieus en Levensbeschouwelijk Platform Alkmaar. (ILPA) wil mensen uit verschillende religies en culturele achtergronden daarom in gesprek met elkaar brengen. In de studiegroep (drie boekengroep) worden teksten uit de verschillende tradities met elkaar besproken. Religie en spiritualiteit kunnen diepe motivatie, hoop en mogelijkheden geven op een vredig samenleven.

De beperkingen vanwege corona hebben ons nu doen besluiten om juist in de open lucht elkaar te ontmoeten en samen hen te eren die naar vrede en vrijheid zo hartstochtelijk verlangden en verlangen. Inzet van al je krachten telt, zo heeft Truus Wijsmuller ons laten zien.

Wij zijn blij dat u gekomen bent, om elkaar -op veilige afstand- te inspireren in deze vredesweek. Wij zullen alle 63 huizen waarvandaan joodse stadsgenoten op 5 maart 1942 werden weggevoerd, eren door 63 rozen bij het standbeeld van Truus met de kinderen te leggen.

U mag ook zelf een bloem meenemen om zo uw deelname te onderstrepen. De bloem geeft tijdens de wandeling ook aan waaraan u deelneemt.

Wij wensen u een goede reis langs deze plaatsen om stil te staan bij hun levensverhaal en daar te lezen wie herdacht worden.

De hierna te lezen teksten komen van:

- de internetpagina’s van de genoemde kerkgebouwen.
- Op <https://www.alkmaaropdekaart.nl/tweede-wereldoorlog/herdenkingsstenen-joods-alkmaar/category> zijn alle verhalen van de weggevoerde en vermoorde mensen te lezen.

Wij vermelden deze vredeswandeling ook op onze eigen website: www.ilpa.nl
Daar kunt u dit bestand desgewenst downloaden.

Namens het ILPA/3BG+ Sybren Rozendal – secretaris.

1. Turkse Moskee. *Hacı Bayram Moskee*

In de jaren 60 begonnen de eerste gastarbeiders vanuit Turkije naar Europa te komen. In het begin kwamen deze mensen bijeen op hun religieuze dagen in gehuurde kleine zaaltjes en/of pensioenkamers om hun gebed uit te voeren. In de jaren daarna begon de familie hereniging wat als gevolg had dat deze ruimtes niet voldoende waren en men op zoek ging naar definitieve gebedsruimtes of gebouwen wat in heel Europa het geval was.

In Alkmaar is de Turkse gemeenschap in 1978 begonnen met een Islamitische vereniging in een gebouw aan *Geestersingel 26* te Alkmaar. Deze Islamitische vereniging was niet alleen voor de Turkse maar ook voor andere islamitische nationaliteiten bedoeld. Dit gebouw werd in begin gebruikt voor religieuze feestdagen en vrijdaggebed. In de loop der tijd werden de dagelijkse gebeden uitgevoerd en begon een echte moskee te vormen.

Deze Islamitische vereniging werd in 1980 omgezet in de Turks Islamitische vereniging omdat de Turkse gemeenschap in Alkmaar aanzienlijk groeide. In hetzelfde jaar is er een aanvraag gedaan voor een Imam bij de Burgerlijke Religieuze Zaken Turkse Ambassade te Den Haag. Uiteindelijk in 1981 is deze vereniging officieel erkend als Turkse Moskee met de naam *Hacı Bayram Moskee* en kwam de eerste Imam vanuit Turkije. Met deze benoeming moest er ook een bestuur gekozen worden door leden met een plenaire zitting. Bestuur bestond uit Voorzitter, Secretaris, Penningmeester en 3 tot 7 bestuursleden afhankelijk van het besluit uit de plenaire zitting.

In de plenaire zitting is in 1988 is er besloten om deze Moskee aan te sluiten bij de Islamitische Stichting Nederland te Den Haag waar we nog steeds een onderdeel van zijn.

In 1989 heeft de Burgerlijke Gemeente Alkmaar besloten het gebouw van de moskee aan de *Geestersingel* te slopen en hebben ons een voorstel gedaan om het schoolgebouw te kopen aan de *Stalpaertstraat 5* in Alkmaar. Deze plaats was gekozen omdat de meeste mensen uit Turkse bevolking in de betreffende wijk woonden. Dit was een unieke mogelijkheid en er is besloten in plenaire zitting om het gebouw te kopen voor een bedrag van f 90.000,-. Dit gebouw werd omgebouwd tot een moskee en op 9 maart 1989 geopend als moskee.

In de loop der jaren is de Turkse bevolking zeer sterk gegroeid en was dit gebouw zozeer te klein geworden dat we meestal ons gebed buiten het gebouw deden. Om dit probleem te verhelpen is er op zoek gegaan naar een grotere gebouw en na 8 jaar is onze huidige gebouw aan *Mr. P.J. Troelstrakade 42* te Alkmaar voor een bedrag van f 850.000,- gekocht in 1997. Dit oude schoolgebouw is grondig gerenoveerd en in 11 januari 1998 in gebruik genomen.

Vanaf de opening tot heden zijn er verschillende kleine aanpassingen en renovaties verricht en om de 2 a 3 jaar word er door 435 leden een nieuw bestuur gekozen. Onder het hoofdbestuur zij er verschillende takken zoals jongerenbestuur en vrouwenbestuur en worden veel sociale activiteiten georganiseerd.

2. Cort van der Lindenkade 4

2 stenen
Mozes en Rebekka de Jong-Blok

Mozes en Rebekka de Jong-Blok.

Mozes (1875) en Rebekka (1880) zijn evacués uit Den Helder. Zij hadden een manufacturenzaak in de Keizerstraat 90 in Den Helder.

Na het bombardement in juni 1941 komen ze naar Alkmaar. Hun beide kinderen, Klaartje en Simon zijn dan al volwassen en getrouwd. Beide kinderen en kleinkinderen overleven.

Mozes en Rebekka wonen hier in bij Casper Albertus Zagt, hij is stuurman op de grote vaart bij de KNSM. Deze straat heette toen nog Leeuwerikkade.

We treffen Mozes en Rebekka niet aan op de lijst van degenen die gedwongen naar Amsterdam vertrokken op 5 maart 1942.

Ze kwamen in Westerbork aan op 26 mei 1943 en werden op 1 juni 1943 op transport naar Sobibor gezet.

Bij aankomst op 4 juni zijn ze in Sobibor vermoord

3. Emmastraat 55

2 stenen
Levi Elzas en dochter Bloemetje

Levi Elzas en dochter Bloemetje

Bloemetje is een zus van Johanna (1900); Johanna is huishoudster bij haar oom in de Boterstraat 1a.

Levi (1860) is winkelier en koopman in sigaren.

Levi's vrouw Saartje, is in november 1933 overleden. Vader Levie verhuist met Bloemetje in januari 1939 van de Costerstraat 1 naar de Emmastraat.

Bloemetje (1898) heeft 2 zussen: Johanna (1900) en Grietje (1897) Grietje was al voor de oorlog naar de VS vertrokken. Bloemetje zorgt voor het huishouden van haar vader. Na de gedwongen wegvoering van maart 1942 wonen ze in de Hunzestraat 10, in Amsterdam.

Levie overlijdt daar op 11 maart 1943. Bloemetje is al eerder opgepakt: Zij wordt op 3 september 1942 gedeporteerd naar Westerbork, de volgende dag naar Auschwitz en gelijk na aankomst is zij vermoord.

Voor de zussen Sientje en Beelo en voor broer Abraham van de moeder van Bloemetje zijn ook herdenkingsstenen gelegd. Respectievelijk aan de Houttil 52, Lyceumstraat 76 en aan de Metiusgracht 14.

4. Emmastraat 53

2 stenen

Alida en haar zus Jeannette Prins

Alida en haar zus Jeannette Prins

Jeannette (1876) woont vanaf juli 1928 hier aan de Emmastraat 51, nu 53 door de naoorlogse omnummering van de panden in de Emmastraat. Vanaf 5 oktober 1931 woont ze hier samen met haar oudere zus Alida (1871).

Samen werken ze in de apotheek de Valk in de [Achterstraat 52](#) / hoek Magdalenenstraat.

De Duitsers laten hun oog vallen op hun woonhuis in de Emmastraat en vorderen het. Ze verlaten het gedwongen en voor een maand wonen ze op de Koningsweg 34.

Op 5 maart 1942 vertrekken ze gedwongen naar Amsterdam..

Ze wonen aan de Plantage Prinsenlaan.

Alida sterft in Amsterdam op 11 november 1942 aan een hartaanval. Jeannette wordt op 9 februari 1943 gedeporteerd naar Westerbork, op 17 februari naar Auschwitz waar zij bij aankomst op 19 februari wordt vermoord.

5. Hofdijkstraat 10

3 stenen

**Salomon Emanuel (47 jaar)
en Sientje Leuw-Stern
en zoon Philip Levie (14 jaar)**

Salomon Emanuel en Sientje Leuw-Stern en zoon Philip Levie

Salomon (1896) trouwt na het overlijden van zijn eerste vrouw Leentje Velleman met Sientje Stern (1895). Uit het eerste huwelijk is er één zoon, hij overleeft.

Salomon en Sientje krijgen één zoon: Philip Levie (1929)

Salomon is importeur rookartikelen, beëdigd makelaar en expert, koopman in antiques en makelaar in schildpadden. Hij werkt ook voor de Joodse Raad.

1 september 1941: Na de verwijdering van Joodse leerlingen van openbare scholen sticht de makelaar Salomon Emanuel Leuw van de Hofdijkstraat 10 een bijzondere school voor Joodse leerlingen. (*uit Kroniek*)

Op 15 maart 1942 gaan ze gedrieën naar Amsterdam en wonen in de Hofmeijerstraat 13-1. (Haarlem?)

Op 24 juli 1943 moeten ze naar Vught en worden 2 maanden later doorgezonden naar Westerbork. En op 14 september wordt Salomon met Philip naar Auschwitz op transport gezet, waar zij bij aankomst op 17 september worden vermoord.

Er is niets bekend over de weg die Sientje moet gaan: we weten alleen dat zij op 9 mei 1945 ergens in Midden Europa is omgekomen / vermoord.

6. Hofdijkstraat 7

3 stenen

**Salomon Prins,
zijn zus Vrouwtje
Prins,
Rosette van Praag
en Helena Bouman**

Salomon Prins, zijn zus Vrouwtje Prins, Rosette van Praag en Helena Bouman

Salomon (1877) is handelaar in galanterieën (snuisterijen) en komt oorspronkelijk uit Den Helder. In 1907 trouwt hij met Koosje Salomon Kannewasser (1877). In 1935 overlijdt Koosje. Er zijn 2 kinderen uit het huwelijk: Salomon Jacob (1911) en Sophia (1913), zij beide zijn overlevenden.

Salomons zus Vrouwtje (1873) woont hier in de Hofdijkstraat 7 bij hem in, net als Rosette van Praag (1883) en Helena Bouman (1907). Simon is lid van de ressortale vergadering NH van Amsterdam.

Rosette van Praag is het vijfde kind in het huwelijk van haar ouders; een oudere broer en zus zijn al voor de oorlog overleden. Vijf, waaronder Rosette, worden vermoord.

Eén kleinkind overleefde.

Helena is in het tweede huwelijk van haar vader een nakomertje. Zij komt ook uit Den Helder en is hulp in de huishouding bij Salomon. Na de gedwongen wegvoering op 5 maart 1942 woont zij, samen met Salomon, Vrouwtje en Rosette aan het Krügerplein 8.

Op verschillende data zijn ze alle vier omgekomen: Salomon wordt op 2 juli 1943 in Sobibor vermoord. Vrouwtje overlijdt op 25 april 1943 in Westerbork. Rosette wordt op 30 april in Sobibor vermoord. Helena wordt op 30 september 1942 in Auschwitz vermoord.

7. Hofdijkstraat 1

2 stenen

**Mozes en
Fredrika de Jong-van Gelder**

Mozes en Fredrika de Jong-van Gelder

In 1896 getrouwd, krijgen Mozes (1871) en Fredrika (1871) in hun huwelijk 4 zonen (Simon, Arnold, Isidoor en Julius) en 2 dochters (Julchen en Evelina).

In april 1940 komen Mozes en Fredrika uit Apeldoorn en wonen dan eerst even in bij dhr. Mol in de Lyceumstraat. Later worden ze de hoofdbewoners van het huis aan de Hofdijkstraat 1.

In mei 1941 vertrekt het echtpaar voor korte tijd naar de Lyceumstraat 60, nu 56, en wonen daar in bij dochter Evelina en haar man Rafaël.

Amper een maand later vertrekken ze naar de Kennemerstraatweg 33, nu 29, van waaruit ze op 5 maart 1942 gedwongen moeten vertrekken naar Amsterdam.

Hetgeen ze niet doen, want de gegevens leiden naar Beverwijk. Ongetwijfeld zijn ze daar in onderduik gegaan.

Mozes overlijdt op 28 oktober in Beverwijk en hiermee wordt Frederika's onderduik openbaar.

Onderduik is in de ogen van de bezetter een daad die straf verdient. Fredrika wordt naar Amsterdam gebracht, waar ze nog even in de Biesboschstraat 32 woont. Na aankomst in Westerbork op 6 november 1943 komt Fredrika in strafbarak 67 terecht.

Tien dagen later op 16 november wordt Fredrika gedeporteerd naar Auschwitz en daar vermoord op 19 november.

1. Kennemerpark 12

5 stenen

Frans (37) en

Else Ada Grünwald-Frankenberg (34 jaar)

en hun kinderen

Leonard David (10 jaar)

Jetty Cecile (6 jaar)

Cäcilie Frankenberg-Wolf, moeder van Else. (67 jaar)

Eind oktober 1943 worden ze naar Westerbork gestuurd en op 8 februari 1944 naar Auschwitz gedeporteerd. Else en de kinderen worden vermoord op 11 februari 1944. Frans in Birkenau in april 1944.

Oma Cäcilie was in Amsterdam ondergedoken, samen met Hans en Gertrude, haar zoon en schoondochter, die wonen aan de Juliana van Stolberglaan 16 en een kantoorboekhandel voeren in de Langestraat 24. (Nu boekhandel Stumpel) Zij zijn verraden op 14 juli 1943.

Op 17 juli 1943 arriveren ze in Westerbork. Op 20 juli worden ze op transport gezet naar Sobibor en daar alle drie op 23 juli 1943 vermoord.

Frans en Else Ada Grünwald-Frankenberg en hun kinderen Leonard David en Jetty Cecile En Cäcilie Frankenberg-Wolf, moeder van Else.

Frans (1906), Else Ada (1909), en hun kinderen Leonard David (1933) en Jetty Cecile (1937) komen in 1941 uit Den Helder als evacués naar Alkmaar. Ze gaan inwonen bij de moeder van Else, Cäcilie Frankenberg-Wolf (1875) aan het Kennemerpark 12.

Oma Cäcilie woont hier al vanaf 1911 en sinds haar man Louis overleed in 1936 alleen.

Frans is grossier in bakkerijartikelen en hij is ook hoofdvertegenwoordiger van de Joodse Raad.

Met de gedwongen wegvoering op 5 maart 1942 blijft het gezin eerst buiten schot. Waarschijnlijk omdat Else in het ziekenhuis ligt. Half september 1942 duikt het gezin onder. 14 oktober 1943

De Joodse evacués Frank Grünwald en Else Ada Grünwald-Frankenberg uit Den Helder, ondergedoken in de woning van G. Veenings aan de Boezemsingel 55 op het Schermereiland worden door rechercheurs naar het bureau gebracht en uitgeleverd aan de Sicherheitsdienst te Amsterdam.

9 Zilverstraat 8

2 stenen

Simon en Daatje Goudeket-Davidson

Simon en Daatje Goudeket-Davidson

Simon (1909) en Daatje (1902) trouwen op 22 augustus 1932. Hun huwelijk blijft kinderloos.

Vanaf 1932 heeft Simon samen met een compagnon (Marieke de Vries) een zaak in elektrische apparaten, radio's en rijwielen, onder de firmanaam Goudal, in Amsterdam aan de Albert Cuypstraat, later Ferdinand Bolstraat-hoek Duchampstraat.

Later komt er een zaak in Zaandam en nog later dus ook in Alkmaar. Na 5 jaar Amsterdam, verhuizen ze in april 1937 in Alkmaar en gaan hier wonen in de Zilverstraat, waar ze hun winkel in elektrische artikelen, radio's en lampen starten.

We weten dat zij gescheiden van elkaar de dood tegemoet gingen:

Simon wordt vermoord in Sobibor eind april 1943

Daatje wordt vermoord in Auschwitz half november 1942.

10 Oudegracht 144

Oudegracht 144

6 stenen

Elisabeth Polak-Polak en haar 5 kinderen

**Hartog Philip Benedictus,
Jacob Benedictus,
Judith,
Mathilda
Roosje**

Elisabeth Polak-Polak (1859) en haar 5 kinderen Hartog Philip Benedictus, Jacob Benedictus, Judith, Mathilda en Roosje

Elisabeth trouwt met Benedictus Hartog Polak (1832) in 1883 in Den Helder. Benedictus is muziekonderwijzer. In Den Helder krijgt het echtpaar 9 kinderen, waarvan één kindje levenloos ter wereld komt en 2 heel jong overlijden.

Zoon Mozes (1896) is opgenomen in het Apeldoornse Bosch. (uitleg over deze inrichting kunt u lezen bij nr. 16 (Huigbrouwerstraat 8)

Benedictus overlijdt in 1920 en Elisabeth verhuist op zeker moment naar Alkmaar en vestigt daar het Dansinstituut Polak aan de Oudegracht 138, nu 144, in samenwerking met haar volwassen kinderen. Hier zijn in 2018 ook herdenkingsstenen voor Elisabeth en haar kinderen gelegd.

Zij woont samen met haar 5 kinderen Hartog (1884), Jacob (1888), Judith (1891), Mathilda (1894) en Roosje (1899) in de Egmonderstraat in Alkmaar. Hartog is musicus, Jacob en Mathilda geven danslessen.

Op 5 maart 1942 vertrekken zij gedwongen naar Amsterdam, waar ze aan de Amstelstr 5 bv. Hebben gewoond. Op 3 maart 1943 komen ze in Westerbork aan. Op 5 april 1943 gaan ze met elkaar op transport naar...(onbekend)

11. Banenkerk

RK Statie of Banenkerk. Baangracht

Links de RK Banenkerk. Rechts de Lutherse kerk. Gezien vanaf brug Kwerenbolwerk. (1790)
Rooms Katholieke schuilkerk.

Gesloopt en ter plaatse vervangen door nieuwe R.K. schuilkerk in 1757.

In 1866 buiten gebruik gesteld toen de Dominicuskerk aan de Laet gereed kwam.

(Nu Domus, met Primark) Zie ook: <https://www.walkalkmaar.nl/17/>

In september 1566 vond in de stad een beeldenstorm plaats en in 1572 verdreven de gereformeerden de priesters uit de kerken. Pastoor Eilard Dirksz. van Waterlant, van de Laurenskerk, of Grote Kerk werd 11 december 1574 opgehangen op de Platte Stenenbrug, samen met zijn kapelaan David Lenaertsz.

Een zware tijd begon er voor de katholieken toen zij vanaf de 17de eeuw gedwongen werden ondergronds te gaan en hun geloof moesten belijden in schuilkerken. Toen het katholieke geloof vanaf 1795 gedoogd werd waren er in de 18de en eerste helft 19de eeuw

Interieur Banenkerk. (schilderij Horstok)

in de binnenstad van Alkmaar vier staties: Matthias, Laurentius, Dominicus Franciscus, met gelijknamige parochies en met alle vier een groeiend aantal katholieken. Alkmaar was lange tijd de meest katholieke stad van Holland en in de 19e eeuw groeide het aantal katholieken snel. Halverwege die eeuw was 41% van de Alkmaarse stadsbevolking rooms-katholiek. Dit leidde tot drie nieuwe kerken de St. Laurentius, de St. Dominicus en de St. Joseph.

12. Lutherse kerk.

Gezien vanaf de Oudegracht: (1790)
Links de Lutherse kerk Rechts de RK Banenkerk.

De Lutherse Kerk uit 1692, Oudegracht 187.

Daar stond eerst een houten kerk. Nadat die door de Gereformeerden in brand was gestoken is daar een stenen schuilkerk gebouwd. Die mocht er niet als een kerk uit zien en kreeg het aanzien van een graanschuur, met kleine vierkante ramen. Later zijn de boogramen er in geplaatst.

Aanvankelijk werd in het begin van de 17e eeuw de Lutherse gemeente in Alkmaar gesticht en werd een kerk gebouwd. Deze werd door de plaatselijke overheid omvergehaald en later werd het houten gebouw weer opgebouwd.

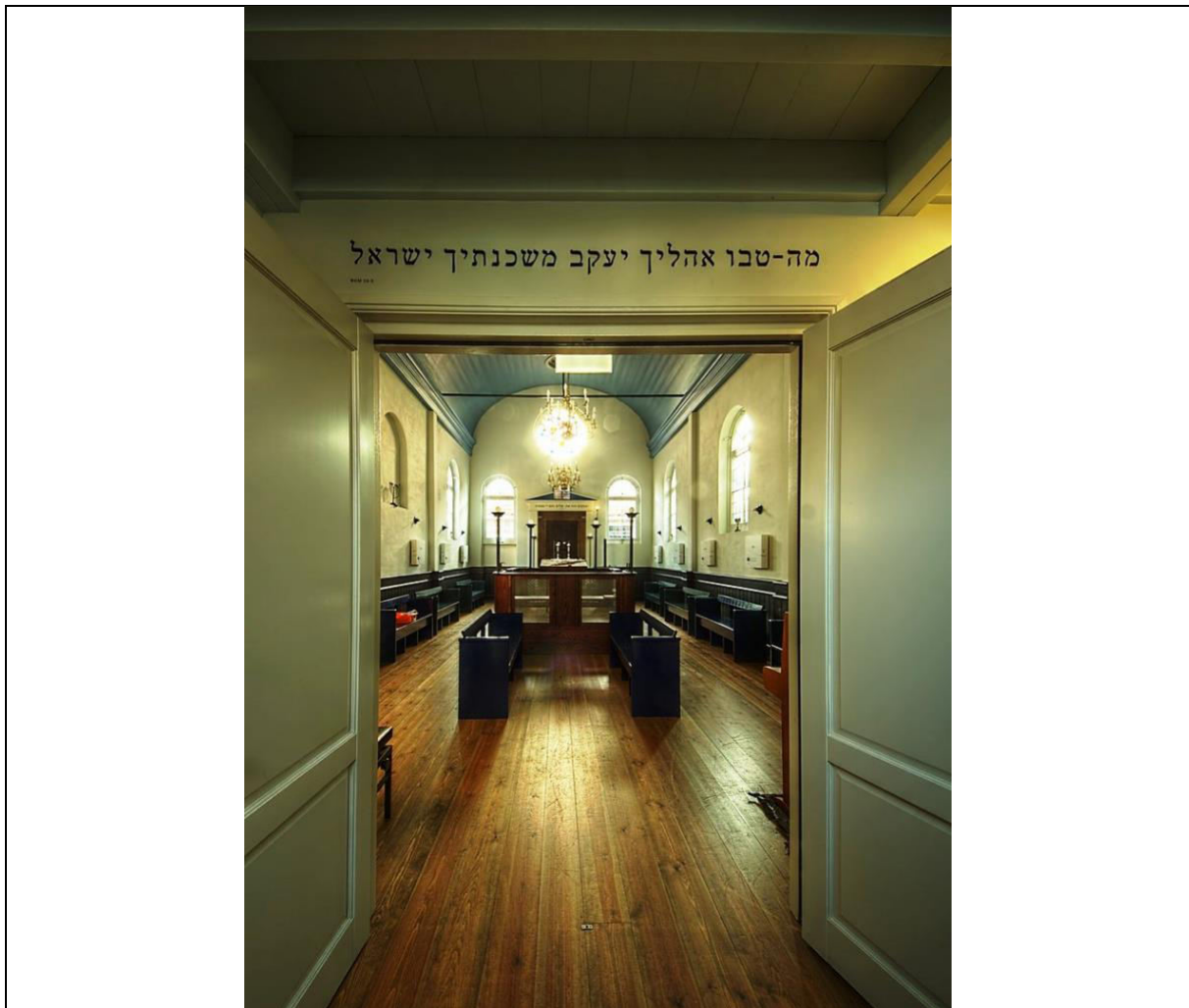
Dit gebouw was zo bouwvallig dat in 1690 werd besloten een nieuwe kerk te bouwen. Deze kerk, het huidige gebouw, werd op 14 september 1692 ingewijd. De kerk had nog niet de huidige aanblik: het gebouw mocht van buiten niet het aanzicht hebben van een kerk maar meer van een pakhuis. De huidige boogramen zijn dan ook uit een latere tijd.

In het interieur zijn vele fraaie elementen te bezichtigen: een prachtige preekstoel, het houtsnijwerk van het kerkportaal en de kerkenraadsbanken. Voor in de kerk is een ronde put waarin vroeger houtskool werd gebrand om de kerk te verwarmen.

Het monumentale Müllerorgel stamt uit 1754 en is in 2016 volledig gerestaureerd, maar helaas in oktober 2017 door een inbreker zwaar beschadigd. Door ruim 150 donaties, groot en klein, kon het orgel weer geheel hersteld worden. Dat mag een wonder heten ! Tot op de dag van vandaag is deze kerk in gebruik.

Op de hoek van de Oudegracht-Hofstraat wordt een aanslag gepleegd op een wachtmeester van de Arbeids Controle dienst. Een kogel in de linkerarm. Als vergelding worden 11 personen gearresteerd. En 50 rijwielen gevorderd.

13. Hofstraat Synagoge

Alkmaar was in 1604 de eerste Hollandse stad waar joden zich probleemloos konden vestigen. In de loop van de 17e eeuw nam het aantal joden in de stad dan ook toe. Men maakte voor de sjoeldienst aanvankelijk gebruik van de huiskamers van de verschillende joodse gezinnen, maar in 1792 kwam de eerste echte synagoge gereed, aan de Laat, niet ver van de Kapelkerk. Dit pand bleek echter al snel niet meer aan de eisen te voldoen. In 1804 werd het huidige gebouw gekocht, dat vervolgens flink werd verbouwd en in 1844 zijn huidige uiterlijk kreeg. Alkmaar kende een bloeiend joods leven toen de stad in 1940 werd bezet door de nazi's.

Na de Sjoa kwam er een einde aan het Joodse leven in Alkmaar. Bij gebrek aan overlevende gemeenteleden is de synagoge in 1952 verkocht en in gebruik geweest bij de baptistengemeente.

In 2009 heeft de Stichting Alkmaarse Synagoge (SAS) de voormalige synagoge gekocht. Na een grondige restauratie en het weer aanbrengen van Joodse elementen heeft op 15 december 2011 de heropening van de synagoge plaatsgevonden.

Sindsdien wordt het gebouw gebruikt als museum, cultureel centrum en synagoge.

De joodse gemeenschap (blz 388 Geschiedenis van Alkmaar; aangevuld)

1. In maart -augustus 1939 had de joodse gemeenschap van Alkmaar Duitse joden opgevangen in het doopsgezind broederschapshuis in Schoorl.
2. 14 mei 1940: De Joodse Alkmaarder Eli Prins en twee in Alkmaar geleverde Joodse soldaten reizen in gezelschap van de Joods-Duitse vluchtelingen, de zangeres Rosy Hahn, naar de haven van IJmuiden om over te steken naar Lowestoft, Engeland. Op diezelfde dag vertrok er ook het laatste schip met kinderen, georganiseerd door Truus Wijsmuller.
3. De joodse gemeenschap kregen te maken met een escalerende reeks anti-joodse maatregelen. Ondanks artikel 1 van de grondwet. (buiten werking gesteld)
4. Per juli 1940 gold een meldingsplicht voor alle joodse vreemdelingen die na 1 januari 1933 Duitsland hadden verlaten. Velen doken onder, evenals de Joden uit den Helder enz.
5. Vervolgens werd het joden verboden lid te zijn van de plaatselijke Luchtbeschermingsdienst en werden op adressen van joodse stadsgenoten radiotoestellen, platenspelers en grammofoonplaten in beslag genomen. Pas in juli 1943 gold voor alle Nederlanders het verbod op het bezit van een radio.
6. 20 maart 1941: Ontruiming van het Joodse Werkdorp in de Wieringermeer. Na valse toezeggingen verschaft de Joodse raad alle Amsterdamse verblijfsadressen van deze werkdorpbewoners. Zij worden weggevoerd naar de vernietigingskampen.
7. In 1941 Amsterdamse Joden via werkkamp Schoorl in Alkmaar op de trein gezet.
8. In oktober 1941 volgde de invoering van de ariërverklaring waarbij personen in dienst van de overheid een formulier moesten tekenen, waarop zij aangaven al dan niet van joodse afkomst te zijn. Het leidde tot het ontslag van drie joodse leerkrachten van het Murrnellius gymnasium en een docent van de Rijks HBS.
9. 'Personen van geheel of gedeeltelijk joodse bloede' werden verplicht zich op het stadhuis te laten registreren en vele joden moesten hun professie of bestuursfuncties opgeven.
10. In mei 1941 werden de 4 zwembaden, parken, plantsoenen en publieke lokalen tot verboden gebied verklaard en verschenen over de stad verspreid 100 borden en 250 kaarten met het krenkende opschrift 'Voor Joden Verboden'.
11. 3 juli 1941: Joodse persoonsbewijzen (Ausweis) worden met een "J" gemerkt.
12. augustus 1941: Na de verwijdering van Joodse leerlingen van openbare scholen sticht de makelaar Salomon Emanuel Leuw van de Hofdijkstraat 10 een bijzondere school voor Joodse leerlingen. (zie ook nr 5)
13. 15 januari 1942 Aankondiging dat alle huizen van Joden zullen worden gevorderd en de inboedel door de SD en Alkmaarse politie zal worden geïventariseerd.
14. Onder de Joodse gemeenschap heerst grote ongerustheid: De Zaanse Joodse gemeente heeft als eerste in haar geheel de Zaan moeten verlaten.
15. 28 februari 1942 De bezetter verstoort de godsdienstoefening in de synagoge in de Hofstraat. Het gebouw wordt ontruimd, de kerk verzegeld, en later verbeurdverklaard.
16. 3 maart 1942: Het zegel van de synagoge wordt voor even verbroken om de Joodse ingezetenen mededeling te kunnen doen van het Duitse bevel om Alkmaar op 5 maart 1942 te verlaten.
17. **Op 5 maart 1942 moesten alle joodse inwoners van Alkmaar met achterlating van hun bezittingen de stad verlaten.** Per persoon mochten maximaal twee koffers worden meegenomen. Er stonden 2 treinen klaar. De huisdeuren werden verzegeld. Rabbijn Abraham de Wolff sprak tot de verzamelde joden dat 'de straf vanuit de hemel voor deze gebeurtenis niet kon uitblijven'.
18. Er vertrokken die dag 178 joodse Alkmaarders naar Amsterdam. Zes gemengd-gehuwde gezinnen (18 personen) waren voor het moment van transport vrijgesteld; vier gezinnen (9 personen) hadden wegens ziekte toestemming in Alkmaar te blijven.
19. De illegaal achtergeblevenen waren met ingang van 1 mei 1942 duidelijk herkenbaar. Toen werd voorgeschreven dat alle joden van zes jaar en ouder een Jodenster moesten dragen. Er zijn hierna nog meerdere ondergedoken Joden in Alkmaar gearresteerd.
20. Het transport uit Alkmaar naar de afgesloten Jodenwijk in Amsterdam was de eerste stap in de richting van deportatie en vernietiging.
21. In de zomer van 1942 begonnen via het doorgangskamp Westerbork de eerste transporten naar de vernietigingskampen Auschwitz en Sobibor. In totaal werden 213 joodse inwoners van de stad weggevoerd. Voor zover bekend overleefden 63 van hen (30%) de oorlog, dat is iets boven het landelijk gemiddelde.

14. Hofstraat 13

2 stenen
Abraham en Bertha de Wolff-Noach

het rabbijnenechtpaar

Cilia wordt op 03-06-1944 naar Auschwitz gedeporteerd maar overleefde het concentratiekamp. Abraham de Wolff en Bertha de Wolff-Noach zijn intussen vanuit de Rapenburgerstraat in Amsterdam overgebracht naar Westerbork op 26-05-1943. Ze worden op 29-06-1943 gedeporteerd naar Sobibor en worden daar vermoord op 02-07-1943.

Abraham en Bertha De Wolff was het laatste voorgangersechtpaar te Alkmaar.

Sal de Wolff en zijn vrouw en 2 jonge kinderen vertrekken in december 1947 naar Israel om daar een nieuw bestaan op te richten.

Na '50 jaar zwijgen' schrijft Sal de Wolff een boek over zijn leven in en voor de oorlog. Het heet "Rond het huis van de laatste rabbi van Alkmaar" en is uitgegeven in 2003 in samenwerking met de SAS, de Stichting Alkmaarse Synagoge.

Sal de Wolff is in het najaar van 2015 op 99-jarige leeftijd overleden.

Abraham en Bertha de Wolff-Noach

Abraham de Wolff wordt op 27-02-1878 geboren in Stad Delden. Hij trouwt met Bertha Noach, geboren in Deventer op 15-02-1878. Zij hebben van 1923 tot 15-05-1942 gewoond in het Rabijnenhuisje in de Hofstraat naast de Synagoge. Abraham de Wolff was rabbijn van de Joodse gemeente te Alkmaar. Hij en zijn vrouw krijgen 5 kinderen:

Salomon (Sal), 30-06-1916;

Martina (Lien), 15-07-1917;

Elize (Lies), 27-07-1918;

Betsy (Bep), 08-04-1921 en

Cecilia (Cilia), 12-05-1923.

Niet alle kinderen woonden gedurende de oorlog in Alkmaar.

Sal de Wolff trouwde tijdens de oorlogdagen, zij overleefden samen de oorlog. Hun eerste dochtertje overleed in 1945 in het Duitse Troebitz.

Lien de Wolff overleefde de oorlog ook, maar overleed in 1951.

Lies de Wolff trouwde met Abraham IJzerkoper en kregen 2 kinderen. Zij werden gedeporteerd naar Sobibor en het hele gezin werd daar vermoord op 16-04-1943.

Bep en Cilia de Wolff gaan bij hun ouders inwonen die in mei 1942 van Alkmaar naar Amsterdam moesten verhuizen.

Ze wonen daar aan de Rapenburger-straat 96. Bep en Cilia worden kort daarna op 16-04-1943 overgebracht naar kamp Vught. Vanuit Vught wordt op 15-11-1943 Betsy gedeporteerd naar Auschwitz en daar vermoord op 31-01-1944.

Hofstraat 3

2 stenen

Mozes en Jaantje Lewijt-de Jong

Mozes en Jaantje Lewijt-de Jong

Mozes (1870) is sinds 1925 weduwnaar van Marianna Trompetter als hij hertrouwt met Jaantje de Jong (1882) in 1926.

Het eerste huwelijk is kinderloos.

Wel hebben Mozes en Marianna 15 jaar lang onbaatzuchtig voor een nichtje van Marianna gezorgd.

Mozes en Jaantje huren een klein pand op deze plaats en voeren een klein winkeltje in manufacturen.

Manufacturen zijn stoffen: zijde, linnen, wol en katoen.

Van 1926 tot de gedwongen wegvoering van 5 maart 1942 naar Amsterdam wonen en werken ze hier. Na de gedwongen wegvoering naar Amsterdam op 5 maart 1942 wonen ze bijna een jaar aan de Slingerbeekstraat.

Op 13 maart 1943 komen ze in Westerbork aan en binnen 4 dagen worden ze gedeporteerd naar Sobibor, waar ze bij aankomst allebei op 20 maart worden vermoord.

16. Huigbrouwerstraat 8

5 stenen

Mozes en Berendina de Jongh-le Grand en hun 3 kinderen: Abraham, Sara en Henriëtte

Mozes en Berendina de Jongh-le Grand en hun 3 kinderen: Abraham, Sara en Henriëtte

Mozes (1884) trouwde met Berendina (1892) en ze krijgen 5 kinderen, waarvan twee maar kort leefden.

Hun kinderen: Judith (1919-1920), Abraham (1920), Salomon (1922-1923), Sara (1924) en Henriëtte (1933)

Mozes is manufacturer: hij handelt in stoffen.

Ze wonen aan de Huigbrouwerstraat 4a, nu 8, tot 30 juni 1942. Het is niet bekend waarom zij niet op 5 maart gedwongen naar Amsterdam vertrokken. In Amsterdam wonen ze aan de Plantage Kerklaan 7.

In januari 1943 worden ze weggevoerd via Vught naar Westerbork en naar Auschwitz. Hier worden de ouders en de beide meisjes op 5 februari 1943 vermoord.

Over Abraham:

hij is eerst winkelbediende, later kapper en vanaf april 1942 leerling-verpleegkundige op het Apeldoornse Bos.

Het Apeldoornse Bosch is in 1909 opgericht om Joodse geesteszieken te verzorgen in een Joodse omgeving. Vanaf 1925 worden er ook kinderen opgevangen.

In 1942 is er een tekort aan personeel, doordat niet-Joods personeel wordt ontslagen. Duidelijk is dat Abraham gehoor gaf aan de oproep aan vrijwilligers om zich te melden. Begin 1943 zijn er 330 personeelsleden om te zorgen voor 1181 patiënten.

In de nacht van 21 op 22 januari 1943 worden 1200 patiënten en 50 personeelsleden in 40 treinwagons rechtstreeks naar Auschwitz gedeporteerd. Van de personeelsleden doken 150 op de valreep onder. (ze ook bij nr 10)

Abraham is op 31 maart 1943 in Kdo Gollerschau, een buitenkamp van Auschwitz vermoord.

17. Kapelkerk

Gebouwd rond 1500, wellicht als St. Janskapel van de Malthezer ridders.
Tijdens de reformatie werd het van katholiek protestants.
De katholieken moesten zich terugtrekken in schuilkerken. (zie bijv. nr 11)
Het interieur verschilt opvallend van het exterieur omdat hier wel een duidelijke eenheid in stijl is: alles is van na de brand in 1760. Mooi Müllerorgel.
Het gebouw is nu in gebruik bij de gereformeerde kerk-vrijgemaakt.

18. Laat 68

2 stenen

Sophia Deen en haar zus Betje

Sophia Deen en haar zus Betje

Sophia (1870) en Betje (1878) zijn zussen.
Sophi is eigenaresse van de winkel met boeken en tabak.
Betje is linnennaaiester.
Ze wonen en werken samen in het pandje aan de Laat 58, nu 68.

Zij zijn kinderen uit het tweede huwelijk van hun vader Abraham Deen met Jetje Trompetter.

In juli 1942 woonden ze op drie adressen in Amsterdam: Archimedesweg en de Nieuwe Herengracht 121-I en de Nieuwe Amstelstraat 19.

Ze worden samen vanuit Westerbork op 23 januari 1943 op transport gezet naar Auschwitz, waar ze bij aankomst worden vermoord op 26 januari 1943.

19. RK. Laurentiuskerk

Na de hervorming in de 16de eeuw duurde het nog ruim 200 jaar voordat er weer vrijheid van godsdienst was. Het besluit daarvoor werd aan het einde van de 18de eeuw genomen.

De scheiding tussen kerk en staat werd toen in de wet vastgelegd. Dat betekende vrijheid van godsdienst voor iedereen. Toch duurde het nog ruim vijftig jaar voordat er weer bisschoppen werden benoemd.

In 1853 werd de bisschoppelijke hiërarchie hersteld en vanaf dat moment nam de kerkenbouw een ongekende vlucht in Nederland.

In nauwelijks vijf jaar tijd werden er in Alkmaar twee grote Rooms-Katholieke kerken gebouwd, waarvan de **Sint Dominicus** in 1985 werd afgebroken. (zie ook nr 11)
Deze kerk, de **Sint Laurentiuskerk**, bleef gelukkig bestaan.

De architect is de bekende Pierre Cuypers (1827-1921)
De toren werd nooit gerealiseerd.

Het H. Bloed-altaar is in 1906 gebouwd ter ere van het "Miraculeuse Bloedwonder van de stad Alkmaar".

20. Keizerstraat 35 / Sint Annastraat 33

1 steen

Bloeme Botterman-Vreeland

Het huis van Keizerstraat 35 stond tijdens de oorlog te boek als St. Annastraat 33. Omdat de voordeur is verlegd na een verbouwing is het Keizerstraat geworden.

28-7-1942 Alle in de stad achtergebleven Alkmaarse Joden (Abraham Joachim Else, Elise Vlessing en Bloeme Vreeland) worden bevolen voor 1 augustus 1942 hun huisraad op te slaan en een woning in Amsterdam te betrekken.

9 augustus 1942 De Duitse bezetter maakt bekend dat ondergedoken Joden bij ontdekking rechtstreeks naar het concentratiekamp Mauthausen zullen worden gestuurd.

Bloeme is vermoord in Auschwitz op 14 januari 1943.

Bloeme (1895) trouwt in 1921 met Jacob Botterman (1894).

Jacob is niet-Jood en is koopman in galanterieën (dit zijn snuisterijen).

Ze verhuizen heel wat keren in deze wijk. Het huwelijk blijft kinderloos en als Jacob jong overlijdt in 1938 vertrekt Bloeme tijdelijk naar haar ouders in Amsterdam, maar komt ook dat zelfde jaar terug.

Ze gaat wonen in de Appelsteeg, laat zich registreren als 'grossierster in galanteriën' en pakt het werk weer op. Eind oktober 1938 verhuist ze terug naar de St. Annastraat. In mei 1940 volgt haar verhuizing naar St. Annastraat 33.

21. Sint Annastraat 17

2 stenen

Jacob en Rebecca de Vries-van Praag

Jacob en Rebecca de Vries-van Praag

Jacob (1880) trouwt met Rebecca (1883) op 12 december 1907 in Den Helder. We weten dat alleen Jacob's vader getuige is van het huwelijk. Ouders van Rebecca en Jacob's moeder zijn dan al overleden.

Vanuit Amsterdam komen ze eind februari 1908 in Alkmaar wonen, ze betrekken een woning aan de Laet 215. Later verhuizen ze naar de St. Annastraat 13, nu 17.

Jacob is handelaar in ongeregeld goed, dat wil zeggen dat hij spullen opkocht en die weer verkocht. Het echtpaar had geen kinderen.

De broer van Jacob, Abraham woont aan de Houttil 16. Abraham wordt de reis naar een vernietigingskamp bespaard, hij overlijdt in Amsterdam in 1942, 67 jaar oud.

Jacob en Rebecca zijn beide vermoord in Sobibor, in mei 1943..

22. Remonstrantse kerk schuilkerk aan het Fnidsen.

Deze kerk is gebouwd in de 17^e eeuw en werd in gebruik genomen in 1659.

Daar gaat een geschiedenis aan vooraf die veel te maken heeft met de Tachtigjarige Oorlog. De Republiek van de Zeven Verenigde Nederlanden had zich rond 1600 min of meer vrij weten te maken van de Spaanse overheersing en was voor het grootste deel Protestant, dat wil zeggen vooral Gereformeerd. Er waren wel kleinere Protestantse kerken, zoals de Lutherse en de Doopsgezinde. Alleen de Gereformeerden mochten hun geloof in openbare bijeenkomsten belijden, hoewel er wel vrijheid van godsdienst was.

De Gereformeerden waren vrij streng in de leer en daar kwam verzet tegen van mensen die meer vrijheid wilden. Ze traden uit de Gereformeerde kerk. Het werd een grimmig dispuut. In 1610 dienden zij een verzoekschrift in bij de Staten van Holland om bescherming, de Remonstrantie. Hieraan hebben zij hun naam te danken. De Staten stonden onder leiding van Johan van Oldebarnevelt die zelf ook vrijzinnig was. De uitkomst laat zich raden, wat tegen de zin van de Gereformeerden was.

De Remonstranten waren invloedrijk in Alkmaar, dat wil zeggen dat het vooral Remonstranten waren die in de vroedschap (gemeentebestuur) zaten en openbare ambten bekleedden. Ze hielden hun samenkomsten in de Grote Kerk, afwisselend met de Gereformeerden. Na een conflict tussen de Remonstrantse Johan van Oldenbarnevelt en de Gereformeerde prins Maurits dat “gewonnen” werd door Maurits, keerde het tij, ook in Alkmaar. De Remonstranten werden verdrongen en in het gemeentebestuur vervangen door Gereformeerden.

Het werd hun verboden nog langer kerkdiensten te houden in de Grote Kerk. Ze werden bovendien vervolgd. Ze moesten dus in het geheim bijeen komen.

Er werd een locatie gevonden aan het Fnidsen, een gorterie achter een rijtje huizen. Die werd aangepast en verbouwd tot een “schuurkerk”. Later is op die plaats de huidige schuilkerk gebouwd.

Rond 1630 kwam er een eind aan de vervolgingen.

Tot op de dag van vandaag is deze kerk bij de Remonstranten in gebruik. Boven de toegangsdeur staan de letters RK; betekent Remonstrantse kerk.

23 Kooltuin 17

3 stenen

Marcus en Betje Trijbetz-de Vries en Willemina de Vries-de Vries

Marcus en Betje Trijbetz-de Vries en Willemina de Vries-de Vries:

Marcus (1883) trouwt in 1922 in Winschoten met Betje (1889) en ze komen na hun huwelijksdag gelijk in Alkmaar wonen.

In 1923 wordt hun dochter Marianne Wilhelmina geboren. Marianne overleeft de oorlog.

De moeder van Betje, Willemina de Vries-de Vries (1864) woont bij hen in sinds het overlijden van haar man Abraham in 1928. Betje is haar oudste dochter.

Marcus is koopman in huishoudelijke artikelen en heeft in Alkmaar op 6 adressen zijn winkel gehad voor hij neerstreek aan de Kooltuin.

Betje wordt samen met moeder en man in februari 1943 in Auschwitz vermoord

24. Doopsgezinde kerk

De Doopsgezinde Kerk uit 1617, Koningsweg 12.

Die stond verborgen achter een soort hofje. Het gebouw is een prototype voor een schuilkerk. De doopsgezinden werden getolereerd maar de overheid stond niet toe dat hun kerkgebouw vanaf de openbare weg zichtbaar was.

Tot 1856 lag de voorkant verscholen achter een rij huizen aan de Koningsweg. De achterzijde van de kerk (aan de kanaalzijde) werd bij de bouw in 1617 'vermomd' als pakhuisgevel. Echter vanaf de vestingwallen was alleen het pannendak, verscholen achter bomen, zichtbaar.

Meerdere Doopsgezinden lieten ook het leven voor hun geloof:

Op 24 juni 1537 werden in Alkmaar twee Beverwijkers onthoofd.

Een jaar eerder waren ook twee dopers uit Wormer onthalt, later in Alkmaar ook dopers uit Langedijk, Leiden en Münster, Wesel, Vlaanderen en Brussel.

In 1544 de slager Jan Pietersz uit Alkmaar, wilde naar Münster maar was niet verder gekomen dan Genemuiden. Vandaar terug naar Haarlem waar hij in contact kwam met de Batenburgers. In 1544 onthoofd.

In 1544 werd Jan Tade Buidelmaker beboet. Hij was mennonistenleraar te Alkmaar, een voormalig davidjorist die later propaganda maakte voor het calvinisme. In 1559 liep hij in Enkhuizen tegen de lamp omdat hij het *Evangelium der armen* van Cornelis Cooltuyn verkocht.

Jan Claesz van Alkmaar in 1544 in Amsterdam geëxecuteerd omdat hij 600 exemplaren van een werk van Menno Simonsz had laten drukken.

25 Achterstraat 16

3 stenen

Frederik en Elisabeth Hagens-Asser en zoon Jacob

Frederik en Elisabeth Hagens-Asser en zoon Jacob

Frederik (1873) trouwt met Elisabeth (1876) in 1905. Elisabeth neemt haar dochtertjes Maria (1899) en Johanna (1903) mee uit een vorige relatie. Samen krijgen ze nog 4 kinderen. Frederik is chemisch wasser en inspecteur nachtveiligheidsdienst. Tot 13 maart 1942 wonen zij aan de Achterstraat 14, nu 16.

Over hun kinderen:

Maria woont met haar man Wilhelmus J. Göttmer aan het Oudorperdijkje 35, nu 43. Het echtpaar heeft geen kinderen. Voor Maria legden we bij dit adres op 30 oktober 2017 een herdenkingssteen.

Johanna woont met haar man Hermanus v.d. Hulst in een vaartuig aan het Wolfspad. Het echtpaar heeft 3 kinderen, waarvan er één heel jong is overleden.

Dochter Elisabeth Johanna overleeft. Zoon Cornelis van der Hulst overleeft het. Johanna sterft een natuurlijke dood tijdens de oorlog. Jacob (1907) woont thuis bij zijn ouders. Hij is chemisch wasser, net als zijn vader.

Nathan (1911); vlak voor de oorlog monsterde hij aan op de Grote Vaart. Van hem is geen overlijdensdatum en plaats bekend.

Jansje Cornelia (1914). Zij overleeft en overlijdt in 1974. Elisabeth (1921) leeft maar 2 maanden.

In Amsterdam woont het echtpaar met Jacob na de gedwongen wegvoering uit Alkmaar in maart 1942 aan de Raamgracht 67. Op 20 mei 1943 komen ze aan in Westerbork, vijf dagen later worden Frederik en Elisabeth op transport gezet naar Sobibor.

Bij aankomst worden ze gelijk vermoord eind mei 1943.

Jacob gaat een andere weg dan zijn ouders. Hij is vermoord in 1943, ergens in Midden-Europa

26. Achterstraat 52

2 stenen

Alida Prins en haar zus Jeannette

Alida Prins en haar zus Jeannette

Alida (1871) is ongehuwd en is bedrijfsleidster, apotheekhoudster en drogist van apotheek de Valk in eigendom van de firma Ansingh en Mesman aan de Achterstraat 52, hoek Magdalenenstraat. Jeannette (1876) is hier ook werkzaam.

Bij hun woonadres in de Emmastraat 53 zijn de zussen ook herdacht. Daar de bezetter hun woonhuis februari 1942 vordert, zijn zij gedwongen te gaan inwonen bij de bewoners van Koningsweg 34, tot hun gedwongen wegvoering naar Amsterdam op 5 maart 1942.

Op deze dag rijden zij met een rijtuig langs de apotheek om afscheid te nemen van het personeel.

Alida en Jeannette zijn dochters van Abraham Aron en Roosje Jacob - de Jonge, een groot gezin met 5 zonen en 4 dochters.

Vader Abraham had in 1890 de hand in de oprichting van de organisatie Pekidien en Amarcaliem. Deze zamelde geld in West Europa in waarmee in 1856 een stuk grond gekocht kon worden in de oude stad van Jeruzalem om in 30 jaar 70 woningen te bouwen. Zodat vrome Joden Torah en Talmoed konden studeren. Alida sterft in Amsterdam in de periode van de razzia's aan een hartaanval. Jeannette komt op 9 februari 1943 in Westerbork aan, wordt gedeporteerd op 15 februari naar Auschwitz en wordt daar op 19 februari vermoord.

27 Achterstraat 62

1 steen

Eleazar Bing

Eleazar Bing

Eli (1903) trouwt in 1932 met Annie J. Rademaker. (1910). Zij krijgen 6 kinderen. Eli is slager in Alkmaar aan de Achterstraat 62.

Over hun kinderen:

Julius (1933), Gerrit (1934), Aaron (1937), Jan (1939), Ellie (1942) en Nomi (1945).

Tijdens de oorlog zit Eli ondergedoken in Heerhugowaard. Hij wordt verraden en op 25 juli 1944 weggevoerd naar Amsterdam. Op het plein voor het Centraal Station probeert hij te ontvluchten door in het water van de Pr. Hendrikkade te springen. Als hij boven komt, wordt hij door één van zijn begeleiders, landwachter Hendrik van Kleef doodgeschoten.

Eli's vader Julius is al voor de oorlog overleden.

Voor zijn moeder Sientje, zijn broer Aron en zijn zus Sara en zwager Leon de Jongh zijn ook herdenkingsstenen gelegd voor het huis van Sientje, aan de [Houttil 52](#)

28 Langestraat 24

2 stenen

Hans Lion en Gertrude Klara Frankenberg-Goldschmidt

Hans Lion en Gertrude Klara Frankenberg-Goldschmidt

In 1931 trouwen Hans Lion (1904) en Gertrude Klara (1907) in Hannover en gaan wonen in Alkmaar aan de Van Everdingenstraat 13. Hans is eerst winkelchef en daarna directeur van de kantoorboekhandel Frankenberg aan de Langestraat. De winkel is door zijn vader gestart in 1902 in Alkmaar.

In de Joodse gemeente van Alkmaar was hij een markant figuur. Hij deed veel aan sociaal werk en bezocht gevangenen in de Krocht en hielp ze in materiële en sociale zin om na het vrijkomen weer in de maatschappij te fungeren. Vader Louis Frankenberg overlijdt op 24 januari 1936. Kleine Louis, geboren in oktober dat jaar, wordt naar opa vernoemd.

In het huwelijk is Eva (1933) dan al geboren en Louis dus in oktober 1936. Het nieuwe huis aan de [Juliana van Stolberglaan 16](#) wordt maar enkele jaren door hen bewoond, van 1937-1941. De Duitsers vorderen de woning en het gezin wordt gedwongen in te wonen bij mensen in de Emmastraat. Hier wonen ze maar 3 maanden. De kinderen worden in onderduik gebracht in een kindertehuis in het Gooi.

Daar wordt de kleine Louis verraden en alleen (!) naar Westerbork gebracht, waar hij in de wezenbarak geplaatst wordt. Neef Eckmann ontfermt zich daar over hem, waardoor uitstel van transport volgt. Geen afstel.

In Theresienstadt wordt hij uitgewisseld tegen Duitse krijgsgevangenen. Wordt opgevangen in

Zwitserland en na de oorlog samengebracht met zus Eva.

Dan horen zij dat hun ouders op 23 juli 1943 in Sobibor vermoord zijn.

Ook horen zij dat oma, oom en tante, neefje en nichtje niet meer terug zullen komen: zij woonden aan het Kennemerpark 12.

29 Langestraat 15

3 stenen

**Salomon en
Betje Leefmans-
Belinfante**

en zoon Aron

Salomon en Betje Leefmans-Belinfante en zoon Aron

Salomon (1896) trouwt met Betje (1897) in Watergraafsmeer in 1918. De eerste 19 jaar van hun huwelijk woont het gezin in Amsterdam. Het echtpaar krijgt daar hun eerste twee kinderen, later in Hilversum wordt Beb geboren.

Het oudste dochtertje wordt maar 12 jaar, zij sterft in 1931. Aron wordt geboren in 1919 en Beb in 1932. Beb overleeft.

Salomon is colporteur, ander woord voor 'rondventer' van de Bataschoenen, hij wordt later handelsreiziger in diezelfde schoenen en nog weer later filiaalhouder van de Batawinkel, Langestraat 15. Zij wonen in de Rekerbuurt in de Zeswielenstraat 9.

Na de gedwongen wegvoering van 5 maart 1942 wonen Salomon, Betje en Aron aan de Valkenburgerstraat 212-II in Amsterdam.

Salomon en Betje komen via Vught naar Westerbork eind maart 1943. Begin juli 1943 worden zij op transport gesteld naar Sobibor, waar zij bij aankomst worden vermoord.

Hun zoon Aron, 21 jaar oud, wordt vermoord op 2 februari 1944 in Auschwitz.

Achtergronden; bronnen:

De genoemde website:

1. <https://www.alkmaaropdekaart.nl/tweede-wereldoorlog/herdenkingsstenen-joods-alkmaar/category> en: <http://herdenkingsstenenjoodsalkmaar.nl/korte-geschiedenis-van-joods-alkmaar/>
2. *Joop Kila: Kaddiesj voor joods Alkmaar 1992 (Historische vereniging Alkmaar)*
3. *Jan van Baar Gerrit Valk: Alkmaar 1940-1945 Kroniek van de bezettingsjaren. 1995 ISBN 9064551995*
4. *Sal de Wolff: Rond het huis van de laatste Rabbi van Alkmaar - Bij de synagoge verkrijgbaar.*
5. Truus Wijsmuller: *De laatste trein naar vrijheid.* (boek)
Het verhaal van Truus Wijsmuller, de oorlogsheldin die duizenden Joodse kinderen redde.
6. **Levenswerk van Truus Wijsmuller-Meijer** bestand (3 pagina's) te downloaden op <https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/diversiteit/gedeelde/truus-wijsmuller/>
7. **TV programma** : <https://www.gids.tv/video/206641/2doc-de-kinderen-van-truus-gemist-bekijk-hier-de-hele-uitzending> (ruim een uur)
8. Zie ook: <https://www.walkalkmaar.nl/> bijv. tegel 10,17, 34, 43

30 Truus Wijsmuller redt 10.000 kinderen...

Enkele dagen na *Kristallnacht* (november 1938) reist Truus naar de Nederlands-Duitse grens om te zien wat zich daar afspeelt.

De Britse regering besluit dan om Joodse kinderen tot 17 jaar uit nazi-gebied op te nemen. Begin december bereikt Wijsmuller vanuit een Londens hulpcomité het verzoek naar Wenen te gaan om er een zekere *Eichmann*, toen hoofd van de emigratie-afdeling, te vragen om kinderen naar Engeland te laten reizen.

Eichmann snauwt haar – een vrouw – eerst af, maar Wijsmuller treedt hem onverschrokken tegemoet. Hij denkt haar voor een onmogelijke opgave te stellen door toestemming te geven om binnen vijf dagen met 600 kinderen af te reizen. Het lukt Wijsmuller echter het voor elkaar te krijgen; op zaterdag 10 december vertrekt een trein met 600 Joodse kinderen van Wenen naar Nederland.

Tussen december 1938 en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in september 1939 organiseert Truus Wijsmuller meerdere keren per week kindertransporten vanuit nazi-gebied; meestal naar Engeland, maar ook naar Nederland en later naar België en Frankrijk. Bij elke reis gaan er zo'n 150 kinderen mee.

Beeld is geplaatst april 2020